

Poznań, dnia 25 sierpnia 2017 r.

dr hab. Monika Urbaniak
Zakład Prawa Medycznego
Uniwersytet Medyczny im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu

1. Wzrost
2. Kopia dla Pani Prokurator
i dla Doktorantki
3. Oryginał zwrócić do
prezesa.

RECENZJA

31.08.2017

Oziębien
prof. dr hab. Zbigniew Witkowski

Pracy doktorskiej Pani mgr Małgorzaty Agaty Panek – *Zabezpieczenie praw i słuszných*

interesów stron czynności notarialnej oraz innych osób (ss. 425) przygotowanej pod

kierunkiem dr hab. Małgorzaty Świderskiej, prof. UMK

Działając w oparciu o uchwałę Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu powołującą moją osobę w charakterze recenzenta, przedstawiam recenzję rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Małgorzaty Agaty Panek, zatytułowanej „*Zabezpieczenie praw i słuszných interesów stron czynności notarialnej oraz innych osób*”.

Podstawa prawna i kryteria oceny

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Z przepisu tego wynika, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej. Oceniając przedłożoną mi do recenzji rozprawę doktorską odniosę się do następujących obszarów oceny: wybór tematu, założenia badawcze rozprawy, ocena układu jej struktury, strony formalnej pracy i wreszcie jej zawartości merytorycznej.

Wybór tematu rozprawy

Wybór tematu rozprawy doktorskiej należy ocenić pozytywnie. Autorka podjęła bardzo interesującą tematykę zabezpieczenia praw i słuszych interesów stron czynności notarialnej oraz innych osób. Podkreślić przy tym należy, że decyzję o wyborze tematu rozprawy doktorskiej należy uznać za trafną zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Obowiązek zabezpieczenia praw stron w czynności notarialnej jest obszarem niezbyt często i dogłębnie badanym. Problematyka ta jest niezwykle istotna m. in. w świetle zawierania notarialnych umów przewłaszczenia na zabezpieczenie. Notariusz korzystając ze swoich uprawnień działa jako osoba zaufania publicznego i korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym. W celu zabezpieczenia praw i słuszych interesów stron oraz innych podmiotów, wobec których może ona powodować skutki prawne notariusz posiada obowiązek odmowy dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem. Recenzowana rozprawa doktorska stanowi obszernie studium badawcze, dotyczące znaczenia roli notariusza oraz jego uprawnień. Dodatkowo, podkreślić należy, że problematyka wykonywania prawniczych zawodów zaufania publicznego bardzo rzadko stanowi przedmiot badań naukowych. Uwaga ta dotyczy zarówno zawodu notariusza, jak i innych zawodów prawniczych. Tym cenniejsze wydaje się podjęcie tej problematyki przez Doktorantkę. Przedstawiona rozprawa w pewnym zakresie zapełnia lukę w obszarze badań nad praktyką wykonywania zawodu notariusza.

Układ rozprawy doktorskiej

Układ i struktura rozprawy doktorskiej, a także jej tytuł można uznać za poprawny i prawidłowy. Praca składa się ze wstępu, siedmiu merytorycznych rozdziałów, uwieńczonych zakończeniem i bibliografią. Podział ten sprawia, że rozprawa jest czytelna i nie budzi zastrzeżeń. Rozprawa liczy 425 stron i została oparta na rzetelnie zebranych materiałach źródłowych. Podział materiału na rozdziały jest czytelny, spójny i realizuje założony cel pracy. Autorka dokonuje analizy przepisów obowiązującego prawa, przy wykorzystaniu orzecznictwa i literatury przedmiotu.

We *Wstępie* Doktorantka uzasadnia wybór tematu pracy, jej założenia metodologiczne, a także omawia literaturę przedmiotu. Doktorantka zastosowała trzy metody badawcze: analityczno-dogmatyczną, historyczną oraz prawnoporównawczą. Dobór metod zastosowanych przez Doktorantkę należy uznać za trafny. Jako cel badawczy określony przez Autorkę wskazano próbę przedstawienia zasady zabezpieczenia jako jednego z przewodnich

rozwiązań ustrojowych notariatu łacińskiego na przykładzie porządku polskiego, zrekonstruowanie jej treści oraz dokonanie oceny funkcjonalności i efektywności instrumentów prawnych służących jej realizacji. Dla realizacji przyjętego celu Autorka analizuje normy prawne wyprowadzone nie tylko z ustawy o notariacie, ale również z innych aktów normatywnych związanych z wykonywaniem zawodu notariusza.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym: *Kształtowanie się zasady zabezpieczenia praw i słuszných interesów* Autorka podejmuje problematykę kształtowania się zasady zabezpieczenia praw i słuszných interesów stron czynności notarialnych. Warto dodać, że analiza poprzedzona jest rysem historycznym instytucji notariatu łacińskiego, począwszy od starożytności i średniowiecza. Rozdział ten miał na celu również zbadanie instytucji notariatu polskiego, na tle historycznym. Niewątpliwie, bez pierwszego rozdziału, jak również dwóch kolejnych, stanowiących wprowadzenie do zasadniczej części pracy, dalsza analiza byłaby niepełna i pozbawiona podstaw historycznych oraz doktrynalnych.

Rozdział drugi, dotyczy zasady zabezpieczenia w polskim porządku prawnym. W rozdziale tym Doktorantka rozważa kwestie terminologiczne pojęcia zasady zabezpieczenia praw i słuszných interesów, w szczególności jej zakresu podmiotowego i przedmiotowego. Doktorantka poddaje analizie w szczególności treść art. 80 § 2 prawa o notariacie. Zauważyć w tym miejscu należy, że posługiwanie się przez Autorkę w całej pracy wyłącznie numerem jednostki redakcyjnej tekstu prawnego, bez przytaczania nazwy aktu normatywnego powoduje pewne trudności z dekodowaniem wywodu prezentowanego przez Doktorantkę (np. s.111, s. 201).

W kolejnym, trzecim rozdziale pracy, zatytułowanym: *Notariusz zawodem zaufania publicznego*, Autorka omawia pozycję ustrojowo-prawną notariusza. Problematyka ta jest szeroko dyskutowana w literaturze przedmiotu. W części 2 tego rozdziału Doktorantka analizuje status prawny notariusza, koncentrując się na zagadnieniach związanych z pozycją notariusza jako zawodu na pograniczu wolnych zawodów i funkcjonariuszy publicznych. Osobną część rozdziału stanowią rozważania dotyczące statusu notariusza jako przedsiębiorcy. W części tej Autorka przywołuje argumenty za i przeciw uznaniu notariusza za przedsiębiorcę. Doktorantka konkludując, słusznie zwraca uwagę, że pomimo spełnienia przez notariusza przesłanek definicyjnych przedsiębiorcy, zwłaszcza na gruncie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, jak również kodeksu cywilnego, notariusz nie jest typowym przedsiębiorcą i wszelkie próby kwalifikowania go w taki sposób, muszą być dokonywane z wyraźną ostrożnością. Kolejnym ciekawym zagadnieniem podjętym w tym rozdziale jest problematyka zakazu reklamy notariusza. Jak słusznie podnosi Doktorantka, zakaz ten służy

zachowaniu zasad etyki zawodowej tej grupy zawodowej. W efekcie zakaz reklamy nie pozwala traktować zawodu notariusza jako zawodu w pełni komercyjnego. Rozwiązanie to jest typowe dla prawniczych zawodów zaufania publicznego. Na podkreślenie zasługuje, że Doktorantka bardzo dobrze uporowała się ze skomplikowaną problematyką z zakresu reklamy, tym bardziej, że zakaz reklamy nie wynika z żadnego aktu prawnego powszechnie obowiązującego. Kolejnym zagadnieniem, które poddano analizie jest kwestia niezależności notariusza, jego relacji z państwem oraz organami państwowymi. Moim zdaniem w ostatnim podrozdziale powinno zostać zasygnalizowane zagadnienie sprawowania pieczy nad wykonywaniem zawodu notariusza jako zawodu zaufania publicznego przez samorząd zawodowy notariuszy. Zasada samorządności, o której mowa w art. 17 Konstytucji RP stanowi bowiem jedną z podstawowych zasad konstytucyjnych.

Kolejny rozdział, czwarty, otwierający zasadniczą część pracy, poświęcony jest obowiązkom notariusza związanym z dokonywaną czynnością notarialną. W rozdziale tym Doktorantka najpierw przeanalizowała obowiązek notariusza jakim jest poznanie rzeczywistej woli stron. Następnie zbadła zagadnienia związane z oświadczeniem woli złożonym dla pozorów, oświadczeniem woli złożonym pod wpływem groźby, oświadczeniem woli złożonym pod wpływem błędu, a także obowiązek wyjaśniająco-doradczy notariusza. Doktorantka omówiła problematykę instytucji tajemnicy notarialnej, słusznie dostrzegając w poczynionych analizach niejednoznaczność przepisów prawa o notariacie w zakresie obowiązku przestrzegania tajemnicy notarialnej przez pracowników notariusza wykonujących pracę w ramach stosunku pracy i innych osób zatrudnionych w kancelarii, a także zastępców i aplikantów notarialnych. Dalej, Doktorantka analizuje obowiązek notariusza czytelnego i przejrzystego redagowania dokumentów notarialnych, odgrywającego doniosłą rolę w zakresie wykładni woli stron czynności notarialnych.

W rozdziale piątym, zatytułowanym: *Obowiązki notariusza dyktowane trybem dokonywania czynności notarialnej* Doktorantka analizuje szczególny tryb dokonywania czynności notarialnych, rozpoczynając go od analizy historycznej, następnie omawiając zagadnienia związane z obecnością stron przy dokonywaniu czynności notarialnej, poprzez weryfikację tożsamości osób biorących udział w czynności notarialnej, postępowanie z osobami z ułonnościami i ograniczonymi umiejętnościami. Następnie Doktorantka prezentuje swoje poglądy naukowe na temat odczytywania i podpisywania dokumentów notarialnych, a także podejmuje problematykę pozostałych obowiązków notariusza związanych z trybem dokonywania czynności notarialnych. Autorka konkludując uwagi poświęcone podstawowym obowiązkom notariusza, składającym się na tryb dokonywania czynności notarialnych słusznie

zasygnalizowała zachodzące zależności między nimi. Szczególnie cenne są w tym kontekście uwagi dotyczące obowiązków notariusza, których wypełnianie stwarza ryzyko zaburzenia ustrojowych funkcji notariatu, w tym przede wszystkim statusu notariusza jako osoby zaufania publicznego.

Kolejny rozdział, szósty dotyczy problematyki obowiązków notariusza w zakresie odmowy dokonania czynności notarialnej. Instrument ten jest niezwykle ważny jeśli chodzi o ochronę interesów stron, albowiem notariusz występując jako funkcjonariusz publiczny ma obowiązek podejmować wyłącznie czynności zgodne z obowiązującym prawem. Autorka w sposób bardzo interesujący dokonuje analizy obowiązku zachowania bezstronności przez notariusza, prezentując własne wywody na temat wyszczególnienia podmiotów, które pozostają z notariuszem w bliskich stosunkach. Bardzo interesujące są także rozważania dotyczące wniesienia zażalenia do sądu na odmowę dokonania czynności notarialnej. Doktorantka krytycznie analizuje w tym kontekście zarówno rozbieżne poglądy doktryny, jak i dorobek judykatury. Warto zaznaczyć, że Doktorantka analizując aspekty proceduralne odmowy wskazuje, że obecnie konieczność stwierdzenia odmowy przez notariusza powinna zostać dokonana w protokole. Szkoda, że w kontekście odmowy dokonania czynności nie poddano analizie czynności notarialnych wykonywanych przez konsulów zawodowych oraz honorowych.

W ostatnim rozdziale, siódmym, zatytułowanym: *Zasada zabezpieczenia w notariacie angloamerykańskim* poddano analizie regulacje prawne dotyczące modelu notariatu angloamerykańskiego funkcjonujących w tym zakresie w Anglii i w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Pomimo tego, że materia będąca przedmiotem rozważań rozdziału siódmego wykracza poza ramy rozprawy, określone tytułem, to rozważania te należą do bardzo interesujących i znacząco podnoszą wartość merytoryczną pracy. Podkreślić należy, że przedstawiając analizę instytucji notariatu łacińskiego Doktorantka uwzględniła regulacje obowiązujące w obu analizowanych reżimach prawnych. Z uznaniem należy odnieść się do umiejętności translatorskich Doktorantki, albowiem angielskie i amerykańskie źródła prawne oraz literatura przedmiotu stanowiły podstawę do przygotowania tej części pracy.

Ostatnią część pracy stanowi *Zakończenie*, w którym Autorka udziela odpowiedzi na pytania badawcze postawione we Wstępie. Doktorantka wyciąga trafne wnioski z przeprowadzonych analiz i weryfikuje postawione na wstępie pracy cele badawcze. Za przekonujące uważam rozważania dotyczące obowiązku zachowania przez notariusza tajemnicy zawodowej i rozszerzenie jej zakresu podmiotowego na wszystkie osoby, które mają dostęp do informacji chronionych tajemnicą notarialną, ze względu na wykonywane w

kancelarii czynności. Autorka formułuje także ciekawe wnioski prawnoporównawcze w zakresie dotyczącym regulacji zabezpieczenia praw i słuszych interesów uczestników obrotu prawnego porównując instytucje notariatu wywodzącego się z idei notariatu łacińskiego i tej instytucji w państwach *common law*. Szkoda tylko, że Doktorantka nie formułuje szerszych wniosków *de lege ferenda*, które mogłyby zostać wykorzystane przy tworzeniu prawa w Polsce, ograniczając się jedynie do stwierdzenia, że „rysuje się konieczność doprecyzowania regulacji krajowej, zmierzającego do pełnego urzeczywistnienia zasady zabezpieczenia, stanowiącej, jak wskazano fundament funkcjonowania notariatu w ogólności” (s. 400). Doktorantka nie uszczegóławia swoich wniosków i nie wskazuje o jakie konkretne instytucje prawne chodzi. Autorka słusznie podnosi, że aktualnie obowiązujące rozwiązania prawne, choć zawierające charakterystyczne dla notariatu łacińskiego rozwiązania zmierzające do realizacji zasady zabezpieczenia praw i interesów stron, w dużej mierze są nieprecyzyjne, wadliwe i nie uwzględniają potrzeb zmieniającego się obrotu prawnego. Doktorantka słusznie więc wskazuje na konieczność doprecyzowania regulacji krajowych, co pozwoli w pełni urzeczywistnić zasadę zabezpieczenia, która stanowi fundament funkcjonowania notariatu jako takiego.

Doktorantka w sposób zrozumiały i trafny formułuje własne wnioski i uwagi. Świadczą one o umiejętności logicznego myślenia i samodzielności badawczej. Bez wątplenia dużą zaletą pracy jest oparcie się przez Autorkę nie tylko na wiedzy teoretycznej, ale również doświadczeniach praktycznych. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne dzieło, mogące przyczynić się do wzbogacenia literatury przedmiotu. Mając powyższe na uwadze, praca powinna zostać opublikowana w wersji książkowej.

Pracę wieńczy *Bibliografia*, liczącą 25 stron tekstu, która została podzielona na literaturę polską, literaturę anglojęzyczną, wykaz aktów prawnych obowiązujących w Polsce, wykaz aktów prawnych obowiązujących w USA oraz Anglii, orzecznictwo, a także źródła elektroniczne. Podkreślić należy, że na bibliografię składa się wykaz około 390 pozycji literatury polskiej, a także 20 pozycji literatury anglojęzycznej. Z uznaniem należy podkreślić, że Doktorantka bardzo obszernie korzysta w pracy z literatury przedmiotu, a także dorobku judykatury. Wskazać przy tym należy, że podkatalog zatytułowany: wykaz aktów prawnych obowiązujących w Polsce został sporządzony w sposób odbiegający od klasycznego katalogu źródeł prawa opartego o hierarchię aktów normatywnych.

Język użyty w rozprawie doktorskiej jest poprawny, a literatura przytoczona w pracy wyczerpująca. Sposób formułowania myśli, a także formalna strona pracy nie budzi zastrzeżeń. Przypisy skonstruowane w pracy wykazują się należyłą starannością. Podkreślić należy, że praca została poddana starannej korekcie edytorskiej, a zdarzające się w pracy literówki, czy

też błędy językowe (np. „ustawa mówi”) oraz niedociągnięcia redakcyjne są bardzo nieliczne (np. przypis 346 s. 86). Nie mają one jednak wpływu na treść wyводу naukowego i ocenę pracy.

Wnioski

W konkluzji należy stwierdzić, że zaprezentowana przez panią mgr Małgorzatę Agatę Panek rozprawa doktorska zasługuje na pozytywną ocenę. Stanowi ona interesujące, twórcze i w dużej mierze pionierskie opracowanie problemu naukowego, wskazując na odpowiedni poziom wiedzy teoretycznej Doktorantki, a także umiejętność prowadzenia przez nią pracy naukowej. Recenzowana rozprawa doktorska pt. *Zabezpieczenie praw i słuszných interesów stron czynności notarialnej oraz innych osób* spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 poz. 882 t.j.) i stanowi podstawę dopuszczenia do dalszych etapów w przewodzie doktorskim.

Monika Urbaniak